

RIDEGLEGÉNY

RIDEGLEGÉNY

*„Por,
paták dübögése,
rohamra szállni
most tanul meg a ló!*

**A gyáva ösvényeknek
arcába vágjuk a lódobogást!”**

Számadó volt – törzsökös pásztorcsaládból, ahol a foglalkozás apáról fiúra szállt. Maga szilaj pásztorrá, rideglegénnyé lett: nőtlen férfiúvá, aki élete legnagyobb részét lakott településektől távol töltötte. Családja, háza, vagyona nem volt – legfeljebb szeretőt tartott; néha a csárdákban talált egy-két könnyűvérű nőszemélyt, akinek képét a tükrösére, sőtartójára faragta.

Gönyi Farkas civódása

A múltkorjában érkezett a messzibb faluba ez a sok maskara. Jött belőlük egy csomó, jószág, gyalogos összegabalyodva, ki számaron, ki amolyan kecske mögé kötött kocsin, más tüzet fújva gólyalábon. A tarlóról összeverődött pulyák, mint a méhek, körös-körül zsongták őket. Azok meg nem siettek, néhol megálltak, hogy a jószágos sereghajtók is kifújhassák magukat és felzárkózzanak, na meg, hogy átsegítsék a nagy bárbbókás szekereket a kátyúkon. A határban meg a mi libapásztorlányaink csak megnézték őket, még csak nem is intettek. Azok mentek tovább, csak úgy recsegett, nyikorgott a sok szekér a latyakos kotymányba.

Aztán a faluba érve meg máris összekürtölték a népeket, s kezdték nagy dobra verni a játékot. Volt köztük egy töpöri forma rikkancs, az óbégatott nagy fejhangon, olyan apró volt, talán a kútkávát se érte volna fel lábujjhegyen, a gyűrött tökfödőjébe meg kétszer is belefért volna. Fekete kalpagja alatt sárga

gúnyát viselt, a nyakába meg valami idres-bodros szalagot kanyarított, ami úgy állt rajta, mint a pulykatakony.

Aztán mialatt ez óbégatott, mások doboltak meg színes lepleket húztak fel, egész szekérderéknyit, falu nőtt ott, egy másik ország teátrumokból.

Akkor nagy volt már a forgatag, összeverődtek a szájtáti népek, a lábak közén rohangászó, lacházi-cseresznyét lafáló kölkök, na és köztük Gönyi Farkas és Gönc Balázs, akik meg csak úgy épp arra ittak, de aztán látván a bambuldákat, már ők maguk is falták a finom betyárpaprikást.

Aztán ahogy végeztek, mentek oda, ahol a legtöbb emberfia volt, ahol a tőpöri ember ordított, mert azt egy erőművész a nyakába ültette, az meg onnét szavalta, hogy

Óriásnak szíve alá

gyűlik össze magyar sereg

Bizánc e szív, s sok lakosa

irgalomért kesereg

Ilyeneket, egészen így, miközben az ilyen-olyan maskarák körülöttük ügettek körbe-körbe szalmakócos falovakon, ezeket nevelték a népek.

Más férfinép harcolni vágy:

páncélt öltve siet hadba

testi erejében bízva

dicsőséget sok aratna

Közülük a legerősebb,

ki óriás, vélik ők,

s bízva-bíznak diadalban:

„Oly törpék a szittyá bők!”

Közben meg csak végig pergett a dob, zászlókat hajigáltak, Gönyi Farkas és Gönc Balázs meg csak úgy bámulták az óriást. Persze kezdtek gurgyisak lenni az italtól, az illatoktól meg a sokaságtól. A tőpöri meg csak óbégatott, úgy szavalta:

*Birodalom szíve rögén
összegyűlt a magyar sereg
bajról zengő harsona szól,
hadra hívó dob pereg*

*Sok görög fi küzdeni vágy,
s vitézül lép első sorba
Bizánc becsületét óvni:
Ne eshessék rajta csorba*

*Közülük is az áll élre,
ki a legnagyobb termetre
ki az ellent méricskéli:
Karján kettőt emelhetne*

*Birodalom bástyájánál
áll szemben két elszánt sereg
rút halállal paroláznak,
mégis: sírtól egy se remeg*

*Hetykén néznek farkasszemet,
várva vezéreik jelét
egymás erejét mustrálva,
kinek onthatnák ki belét*

*Szóváltás jó, s kapu fölül
a falakról görög áll ki
vívni készen, délceg hadfi,
szándékát láthatja bárki*

*Párbajra hív, ős-erényből
leckét adni bizony kész ő*

hivalkodik s tanácsot ad:

„Meghátrálni sosem késő!”

Ekkor történt, hogy odalépett Gönyi Farkas, és félrelökte a törpöt, mert, és ezt bárki megmondhatja, ott volt Gránic Menyhárt is a céheseivel, ők is tanúsíthatják, hogy Gönyi Farkas nem akart mást, mint kiállni az óriással, és úgy lökdöste félre a törpét. Csak amikor kinevették, mert a törpe egyáltalán nem jött zavarba, hanem még buzdította is a népet, hogy

Lovas hadak tömegéből

kicsiny emberke lép elő:

buzogányos magyar vitéz

– szóval csak ekkor mondta Gönyi Farkas, hogy:

...hajrá!

No és a gránicok is megmondhatják, hogy akkor még nem volt ott egy pandúr sem, de mindenki csak hahotázott, a dere-dura kisember meg csak bohóckodott és hergelte a közönséget, a „görög” óriás meg derékba kapta Gönyi Farkast és behajította egy szekérnyi szénába. Gönyi Farkas meg nem tett semmit, csak visszajött és ő is derékba kapta az óriást, és épp oda csapta, ahová az őt. Másodjára viszont már nem hagyta magát egyik sem, úgy keltek birokra. Akkor már, hogy, hogy nem, ott voltak a pandúrok is, de baj nem esett, mert módjával verekedtek azok, inkább csak nagy hancúzással, csak akkor, amikor a tömegből valaki gúnyolni kezdte a civódókat, és a törpöri rikkancs is megérezte, hogy baj lehet. Akkor már szétválasztotta volna őket, ahogy szokta, intett is csepűragólánynoknak, akasszák csak meg a hadrát, de a pásztor lerázta magáról a fehérnépeket, akár farkas a vizet. Az óriás meg félreértette, s nagyot lökött rajta, de abban a taszajtásban már nem volt semmi pajkosság, Gönyi Farkas meg felmordult, hogy

...a kurva anyád!

Akkor már közbeavatkoztak volna a pandúrok is, de a görög óriás megelőzte őket, mert Gönyi Farkas felé lendült, de az meg úgy térden rúgta, hogy menten összenyaklott, oda, egészen Farkas lába elé, mintha csak rimánkodni hullott volna térdre előtte. Az meg jobbról megfogta a fülét, balról meg torkon szúrta a bicskájával. Az meg rángott, köhögött, horsikolt, kapálódzott, mint a horogra akadt hal; a pandúrok meg odaugrottak, de Göncz Balázs is ott volt. Ott termett, és az egyiket a fokosával vágta agyon, a másiknak a nyakszirtjébe törte a bicskáját; ez még él az isten adta, de holnap temetik, mert addig biztos kiszerved, már megrendelték neki a koporsót.

Aztán most ez a Gönyi Farkas meg Göncz Balázs itt van, és várják, mit mondjak nekik.

Szent László éjjele

*Én vagyok, én vagyok,
én, a legkisebb fiú,*

énekli Kerény Csida Mártának, míg számolják a báránnyelűket. Mert barkás az ég, mintha a kunok terelnék azokat is.

Hajtják a kunok a felleget, kergetik a balga ábrándot, ami oly rúdul rászédte s megcsalta őket; őket meg a bánat, nyakukon a keserűség ül. Az ösztökéli őket, sarkát kíméletlenül oldalukba vájva.

Mert amint mondják, s jól mondják, Szent László kardjával a hátukban mást se kergethetnek. Levágta már László a kun vitézt, ahogy Tang Márton kiáltott oda a besenyőnek, aki elrabolta Csida Mártát.

Szép húgom, törd el a fekete madár szárnyát!

S a lány lerántotta a besenyőt a nyeregből.

Mert megmarta a ménest a farkas, más kancával szoptatják már az árván maradt csikót.

Tang Márton hol nyeregterítővel bíbelődik, majd meg csikóvesztett kancát izzaszt, hogy a verejtéktől átitatott alátétet egy árván maradt csikóra teríthesse, hadd érezze a dajka a saját szagát az árván maradt kis csidun, mikor alája eresztik. Rákász Palkó és Taksány Gergő a besenyőt kötözik. Feszítik s várják, hogy Szent Illés megtérjen a lármafa alól.

Dorvatt László egy döglött csikó lenyúzott bőrével pepecsel, azt egy más csidu hátára kötik. Mikor Szent Illés megérkezik, nem sok szó esik, László király egészségére koccintanak illón. Aztán Taksány Gergő fogja a kun karját pajzs felől, Dorvatt László kard felől. Tang Márton levágja annak a bal szemhéjat. Aztán Szent Illés fogja a bicskáját, s megvágja a vitéz jobb szemét. A lemetszett bőröket a besenyő szájába rakják. Közben Csida Márta énekével igézi László királyt.

Serceg-pattog a tűz lángja, virraszt a csikósnép, éberem várják a napfelkeltét. Hallgatják a besenyő hörgését. S mikor felkel a nap, Csida Márta újra dalba fog.

*Én vagyok, én vagyok,
én, a legkisebb fiú,
az egyszerű, a halk szavú,
a napszemű, a lánghajú,
tarka ménes tarka ménje,
apám, anyám szeme fénye*

*Én vagyok, én vagyok,
én, a legkisebb fiú!*

Gyuba Holló sóhajtozása

Hej-haj, Gyuba Holló! Mi lesz most veled?

Hej-haj!

Sóhajthatsz most, s ott van a mellkasodon az egész világ! Hej... haj...

Vágtathatsz, s szívod a lovad szőre-sörénye szagát, be az egész lovat – nyergestül, a mezők virágainak illatát, füvestül, a körbe karikázó hegyeket az égnek kékjével. Be a földet s vizet, úgy szívod magadba a mennyeknek világát s pokloknak tüzét. Mikor végre megereszkedik a szűr, meglassúdik a ló lépte, sóhajoddal olyan bánat terül szét az egész kerek világon...

Haj! Haj, Gyuba Holló, komám!

Hát hogy jártál! Hol jártál s merre? Mi silákol a szívedben?

Setyepotyálják a sötétben, összekuncognak az asszonyok utánad.

Ébred már a suttogás.

Merre legelt reggel a lovad?

Merre ráztad vörösbe hajló, hajnal-szőke üstököd?

Miféle hakúriás ördög bújt beléd?

Hej-haj!

Tán nem tudod, mi lett a besenyő vitézzel? Mikor itt járt Szent László király? Jött, széjjelterült az égboltra óriás palástja a hatalmas királynak, felkelhetett benne a nap. S leült akkor a csikósok tüzéhez a hatalmas király.

Emlékszel-e Gyuba Holló? Hej! A besenyő vitéz szemét kivájták.

Mert Csida Mártára vetette. Hej, tudhatta vón', a Napba nézhet, de rá nem. Hej, hogy üvöltött az istentelen vitéz, mikor megvirradt...

Hogy zengett a téli szállás, mikor megvirradt!

Volt pokoli sivalkodás az esztenákon! Csida Márta meg csak énekelt.

Hej, Gyuba Holló, mi lesz most veled?

Megnyúz elevenen, komám.

Hiszen ismered.

Mondja Gönyi Farkas.

Olyan ember az: mióta a szépasszony megrabolta a lelkét, csak sötétség van a szíve helyén. Emlékszel-e Gúnár Mihályra? Öböj István a lova farkához kötözte. Aztán lerántotta a bőrét, ahogy a nyúlnak szokás. S ha lett volna kölke, azt is megnyúzza a szeme láttára. Aztán a bőrt kifeszítette a vacka fölé, olyan nyugodtan aludt aznap este, mint a tej. Ám azzal... akit ismer... már bizonyos, hogy nem bánik ilyen kesztyűs kézzel. Ha valóban ártalmára voltál, belőled nem lesz nyúzott nyúl. Hej, a nyúzásról jut eszembe! Van pár szép olajos bodorkám, Pákász Pali küldte, rakj csak a tűzre... Ha olyasvalaki hozza rád a szomorúságot, akit ismertél, már nem olyan közömbös. Azzal te sem vagy kezes, nemde? Gyuba Holló?

Hej! Mi lesz veled, Gyuba Holló?

Meglát a Szent Illés, mert az már bizonyos, hogy hall felőle, merre s hol jártál, s akkor megnyúz elevenen. Mióta Göncz Balázst felkötötték, nyomát se látni, hírét se hallani. Tang Márton meg hallgat, de az már bizonyos, hogy tudja, merre jár, mert csak hümmög, ha kérdezik a pajtása felől. Előkerül még, ki tudja, tán hamarosan, s akkor... haj-jaj!

Azon a tavaszon sok csuda esett. Szent Illés eltűnt, Csida Márta Gyuba Holló szeretője lett.

Mikor Illés visszatért, nem ölt meg senkit. Szót se szólt.

Bizony, azon a tavaszon sok csuda esett.

Göncz Balázs távozása

Tang Márton még marad a többiekkel, mikor az éjszakai őrésből hazafelé baktatok. A ló a borvízhez megy, s akkor, mintha a földből ugrana elő, köszön rám Göncz Balázs.

A ménes rendben éjszakázott?

A képén sötétség, de ahogy meglát, az ábrázatán is felkél a nap, a ború elporlik a szürkületben. Felettünk fénylik a Tévelygő juhász és a Csósz. A nappal keltek, mint rendszeren ilyentájt.

Egészségben van.

Mondom.

Félelmetes legyen, mint az égig érő hegyek.

Mondja a szokásos áldást.

Szándéka van. Ahogy mondja, abból sejtem.

Nem mondja, csak áll. Nézi a lovamat. Aztán az övét, ahogy mellé lépdél. Körülöttük zsinatol a verébsereg.

Csak a baj van veletek.

Mondom.

Ránk hoznád?

Hallgat.

Döntésre akar bírni. Érzem. A zsigereimben.

Szól is nemsokára.

Ismersz, Szent Illés. Ahogy én is ismerlek téged...

Nem felelek,, csak bólintok.

Elméláz egy kicsit, aztán folytatja.

Nyelét láttad csak a falunak, azt is az ég alján, de...

No?

Megél a legény a pusztán, kivált, ha jó lovat szerez maga alá.

Mondják.

No, ló kell? Fognárn rövidre, holott tudom, hogy nem: ha paripák után ácsingózna, csak ostorvégre kapná őket, akármennyit. Csak kérődzik itt, de ki nem bökné, mit akar. Előbb böki ki az oldalamat a kíváncsiság...

Pusztázó csiszároknak, gyepi kupeceknek is jutott. Neked is jut, Göncz Balázs.

Miért akarsz megsérteni, Szent Illés? Kérdi. Sosem volt rossz szavam hozzád.

Figyelmezz rám, Göncz Balázs! Míg nekiterült az égnek a csillag, csak rólad meg Gönyi Farkasról tanakodtunk. Idefelé is azon jártattam az eszem, mit mondjak neked. Azt mondtam magamban, azt fogom mondani, Csak a bajt hozzátok ránk, ahogy magatokra is. Amint kifundáltam, megmondtam. Most már azt mondom, fogjatok öt-hat lovat, Menjetek! Kutya se fogja kurrentálni...

Emeli a tenyerét, „Ne tovább!”, s mondja: Én nem megyek innen sehova, Én már itt halok meg.

Hát így állunk, Göncz Balázs?!

Így.

Farkasszemet néz velem.

Aztán, mert bicskázásban nincs párja, nem kapok a késemhez, késő volna, inkább a heréit markolom meg, és szorítom. Azzal a fájdalommal morzsolom, amivel a pengéje az oldalamba bök.

Farkasszemet néz velem. Ha megmozdul, meghalok.

Ha meg kell halnom, herélt ménként mész a másvilágra, Göncz Balázs.

Feleli erre, Feladom magam, ha megígérsz valamit.

A könnyem is kicsordul, elkeveredik a gyöngyöző verejtékkal.

A hallgatásomat beleegyezésnek veszi. Bólint.

Vigyázz a fiamra!

Ki a fiad?

Ismered.

Úgy lesz. Biccentek.

Ha elárulod, kié.

Kihúzza a kését, mire én is eleresztem.

Márta. Mondja.

Segíts fel a lovamra!

Szakad fel belőlem.

Nem halsz meg, Szent Illés.

Elteszi a bicskáját.

Csettint a nyelvével.

Mert nekem kiszáradt a szám. A nyelvem akár a tapló.

Felhúzom magam a nyeregbe.

Nem látom sehol.

Tang Márton menyasszonya

1. Rác Ignác nyirettyűje

No, éppen abba a zűrzavaros, csetepatés esztendőbe történt ez is, amikor Ucsnay Uzort hazahozta a fene Aasch Ferenc zászlaja alól, csak még valamivel korábban, hogy Tang Márton menyasszonyt lőtt magának. Csak úgy, a nyilával. Na. Világszép menyecskét... Ő volt a legeslegszebb nyirásza, akit valaha láttam.

Hogy lőtte, mint lőtte, annak biz csak a komája, az a morcsós képű Szent Illés a megmondhatója; de annyit én is mondhatok, hogy Tang Márton olyan íjes legény volt, úgy tudta feszíteni az ívet az a betyár, hogy a nyila sose tévesztett célt.

Aztán sokat ült a csárdákban Tang Márton, főleg a Kutyakaparóban, meg abban a düledező kocsmában, a Retkesben, ahol éjjel-nappal világlik a mécses a betyárok előtt. Ott vigadozott a cimboráival. Ott látta meg a Gyönyő Nyestét is, vagy inkább az őt. Mert, miután hasztalan szépelgett a legénynek, attól fogva Gyönyörves Nyeste mindenfélét mondott róla.

Hallott az a leány sok mindent, nem mondom, hogy nem, volt füle hozzá; de csapott is ahhoz rendesen. Annyi azért való, hogy egy nap, mikor Tang Márton csak úgy heverészett, belépett az ivóba Csida Márta, s az még fel se tápázkodott, már eléje ült a legénynek. Mondhatom, mert ott voltam. Hallottam, ami szót váltottak, meg aztán nem is nagyon kellett hozzá fülelni. Nagy hanggal tudott lenni Márta, s ha ivott is egy kupicával, nem volt olyan isten, hogy véka alá rejtse, amit mondani akart. Aztán mondta, ahogy tudta. Kiriával, hogy a szomszéd faluba is hallják. Aznap egész csendesen kezdte.

– Magával csak az időmet vesztegetem – mondta, miután leült, s eligazgatta a szoknyáját.

Tang Márton felült, hátratolta a kalapját. Csida Márta folytatta:

– Magával akarok párjázni, de most mással fogok.

Tang Márton meg erre csak fürkészte a lányt azzal a tekintetével, ami elől nem marad rejtve semmi se. Nem szólt egy árva kukkot.

– Nem mond semmit?

Tang Márton meg mondta, hogy hoz egy italt, de a Gyönyő Nyeste már ott is volt két káforkával, még az asztalt is meglocsolta nagy buzgalmában.

– Mindenki örülne nekem, hát maga miért ne? – kérdezte Márta.

Tang Márton meg intett nekem, hogy: Muzsikát!

Láttam, hogy csak azért teszi, hogy Gyönyő Nyeste ne hallja őket. Persze hiába, de azért elnyekeregtem néhány nótát, csak úgy, a magam örömeire. Már a sokadikba kezdtem volna, mikor Tang Márton felállt az asztaltól. Látszott rajta, hogy már nagyon szorítja a hólyagját az ital, de azért Mártának annyit még odamondott, hogy: – Szavad ne feledd, te lány!

Mire amaz megragadta a férfi karját, hogy: – Menekül?

Akkor Tang Márton gyöngéden lerázta magáról, hogy hugyozhasson végre.

– No – mondta, miután visszatért. Biccentett, hogy csak folytassam nyugodtan, persze ő maga nem sietett. Nem kapkodta el a dolgát. Látnivaló volt ugyan, hogy már a nyelve hegyén a mondandója, de ahelyett, hogy belekezdett volna, inkább komótosan tömködni kezdte a pipáját. Csida Márta mondta a magáét helyette is.

– Sose lőtt nekem madarat. Még egy nyamvadt varnyút se!

Akkoriban nagy vetélkedés ment a legények között, ki milyen madarat lő Csida Mártának. Aztán, hogy, hogy nem, Tang Márton sose oldotta meg a puzdráját.

– Varjút? – merengett erre az ember. – Ha megérkezik a fekete sereg, és csapatostul szállnak alá a vetőn, abból tudom, hogy közel Rác Ignác. Tudod, lelkem, ha ebből a károgó hadból kiirtanék egyet is, még azt hihetném, hogy azon az őszön nem jön el Rác Ignác. Tán soha többet...

– Ne beszéljen mellé! – így veszelődtek. Aztán, mikor már lángot is vett magának, Tang Márton is nekiszólt.

– Ismerlek, Márta.

Félbeszakította Csida Mártát, aki ettől egészen elnémult. Habár nem csillapodott, feszült, mint a rugó. Láttam a mozdulatban, amivel a pohara után nyúlt, abban, ahogy a szájához emelte.

– Mióta is? – folytatta Tang Márton. – Mikor még rosszul ment a sorod. Emlékszem, sokat sírtál, és a mostohád leküldött a tóhoz, ahová a tündérek fürödni jártak, hogy odavesszél... Öböj István otthagya a lelkét, de te nem. Nem bántottak, mert látták, hogy nagy bánat nyomja a szíved, igaz-e?

– Mit érdeklis az magát? – így Csida Márta. – Kellek magának vagy sem?

– Emlékszem – folytatta Tang Márton –, amerre léptél, virágok fakadtak a lábad nyomán. A tündérek szép ruhába öltöztettek, és még áldást is mondtak rád. Valahányszor megszólaltál, édes illat áradt a leheletedből, s másnap, mikor megmosakodtál, egy aranyat találtál a mosdótáladban.

– Hát aztán? – így Csida Márta. – A maga anyja is tündér volt.

– No, nekem mindig az a kis vánda lányka maradsz, Márta. Ha rád gondolok, mintha csak a húgom lennél. Szóval, velem rossz lóra tettél, hucicám.

– Ne hívjon így! Nem vagyok a húga!

Csida Márta felállt, mint aki indulni készül. Tang Márton hátradőlt a székén. Aztán Márta visszafordult.

– Érts a szóból, Márton! – mondta. S az asztalon a két tenyerére támaszkodva, a csikós képébe lehelt.

– Veled akarok babálgatni...

Néztek egymás szemébe. Egészen közről. Megállt a kezében a vonó. Majdnem összeérték. Mint a búza és a föld. Olyan volt az a fiadal meg a lány.

– De most mással fogok – mondta Csida Márta. – Mert veled nem lehet.

Csida Márta sarkon perdült, még az ajtót se tette be maga után. Odakint tűzött a nap, bent csend volt. Még a légy is állt a levegőben.

Gyönyörű Nyeste egy kancsó bort adott elém. Csak úgy. S a hajfonatát rázva intett, hogy játsszak valamit, de egy nóta se jutott az eszembe. Néha van, hogy csak úgy rájön az emberre az ihatnék. Még a nyirettyűt is odahagytam aznap éjjel. Úgy hozta utánam Tang Márton virradatkor.

2. Tang Márton vesszeje

Kezdték mindenfélét beszélni Tang Mártonról, hogy férfinak is olyan, mint íveslegénynek, csak babusgatja a vesszejét, de rest vele célba löni, meg hogy sose talál célba, aki sose lő, meg efféléket. Csida Márta is osztotta a legénynek rendesen, hogy: Tudja, miket beszélnek már magáról? Hogy nem is igazi férfi!... Mondják mindennek, de főleg bárgyúnak és gyüggyőnek! Röhögnek rajtad!

Hol érdekel az engem, hogy mit mondanak rólam? A hátam mögött – pajmogta magában a csikós, Csida Márta meg csak kiabált tovább Tang Mártonnal.

– Na, mit szólsz ehhez, Rác Ignác! – kérdezte tőlem, miután Márta faképnél hagyott minket, a csikós meg elunta a magában való füstölgést.

– Hogy hülye vagy, öcsém.

– Na monddjad.

Tang Márton intett a Gyönyő Nyestének, hozhat még.

– Először is. Ma én fizetek. Másodszor. Vedd el!

Kérdezte erre Tang Márton:

– Mit tudsz te róla?

– Te mit tudsz róla!

– Ne viccelj már!

Mire én: – Idefigyelj, komám, ha nem kell, hát nem kell, de szukát így tüzelni én még életemben nem láttam!

Ittam. Ő is ivott.

– Tüzes kis csida, annyi szent – töröli le a bort az álláról Tang Márton. – A tűzzel játszszak, Ignác? Szök-rúg ez a ló.

– Amellett – folytattam –, van igazság a beszédjében. Nem a te jó híred miatt aggódik, ne félj! A miatt ne fájjon a fejed! Most veled együtt őt is nevetik a népek.

Sérted a hiúságát. Egy falubolondját nézett ki magának. Hány kosarat kaphatott életében? Na hallod. Szépek vagytok, mondhatom!

– Egy dologban biztos lehetsz, Ignác, ha párjázni akarnék Csida Mártával, nem azzal állítanék be hozzá, hogy mással fogok.

– Tán különbnek tartod magad nála.

– Sok nekem ez a fehérszemély, Ignác – mondta erre Tang Márton. Ezt a Gyönyő Nyeste is hallotta. Attól kezdve Tang Mártont puhánynak tartották. Gyönyő Nyeste úgy meséli, hogy ezt is Csida Márta vetette a szemére, már hogy Tang Márton puhány; de én nem hiszem. Ha mondta is, csak azért tehetette, hogy hergelje vele a férfit.

– Szép a hátad, Márta – mondta neki Tang Márton egyszer, a folyónál, ahová a lány a haját mosni ment.

– S még? Mondja csak tovább – így Csida Márta.

– Szép a nyakad. Ahogy felfogod a hajad.

– S még?

– Szeretem, hogy minden nap másként hordod.

– Akkor meg mit áll ott? Fogja meg a hátam, tegye csak rá a tenyerét! Lássá, milyen sima!

– Ugyan! Ne bolondozz, te lány!

- Akkor meg minek leskel utánnam?
- Minek jössz ide fürdeni, ahol a lovam szeret inni?
- Lássá, a lovának több esze van, mint magának!

Így évődtek meg élcelődtek egymással. Míg egyszer Csida Márta szájon nem csókolta Tang Mártont.

A Kutyakaparóban történt az is; Csida Márta táncolt, énekelt, a csikósok meg ott ittak, aztán egyszer csak odaperdült az asztalukhoz Csida Márta, s kérdi Mártont...

- Adhatok egy csókot?

Tang Márton meg eltöprengett egy szívdobbanásnyi ideg. Már Csida Márta azt hitte, a legény ezúttal is visszautasítja. Tang Márton mondja...

- Adhatsz.

Akkor megvolt a csók, aki csak látta, leitta magát, de a legény nem kapott rá. Nem vonta az ölébe, és nem csókolta vissza Csida Mártát.

Másnap délben aztán, ahogy a csárdából hazafelé tartott a komájával, Tang Márton lova egyszerre megállt. Szent Illés lova is megállt. Ücsörögnek a lovon a határba, moccanatlanul. Egyszer csak felkacag Tang Márton, de nem szól semmit.

– Megtorpant a lovad, komám – mondja neki Szent Illés. Fürkészi a pajtását, nem ment-e túl az elégen a hajnalozással.

– Meg – feleli neki Tang Márton. – Nyom ez a nyereg – teszi hozzá virgoncan. Aztán megoldja a puzdráját, s előhúzza belőle babusgatott vesszejét.

- Tán nem fér a vessződ a tokjába?

Idegre teszi Tang Márton a nyilat, égnek emeli, megfeszíti az íj húrját istenesen. Pendül az, s még rezeg, mikor Tang Márton mondja: Na!

A fegyverét bebugyolálja. Elteszi.

– Hát ez jól elszállt a picsába – csuklik fel Szent Illés. Mire Tang Márton megint csak kacag.

- Na menjünk! – szól a lovának. – Nézzük meg, hová esett!

3. Tang Márton menyasszonya

– Már meg egy varanggyal hál! – Csida Márta ordít így Tang Mártonnal. Kihallatszik az istállóból, ahová a lovát kötni tért be a legény.

– Egy sötét, elhagyatott, düledező kútba hullott a vesszeje – így mondja Szent Illés. – Egy bü nagy varangy szájából állt kifelé.

Magam is láttam, akkora volt az a béka, akár valami malomkő. Büdös volt és rút. Kerecsen még meg is jegyezte a legénynek, hogy: – Ide azt ne hozd!

Azért attól fogva Tang Márton külön hált a többiektől. Elvonult, ha nem akadt jobb dolga, s a varanggyal bíbelődött.

– Figyelj, ha neki ez a jó – mondja Taksány Gergőre bazsalyítva Kullancs.

Taksány Gergő röhögött. Tréfára vették a dolgot a betyárok.

– Ő mától a menyasszonyom. Úgy beszéljete róla – mondta nekik erre Tang Márton, fejével a varangy felé biccentve. Csak Szent Illés nem szólt meg a komáját.

– Ha a lovamat nem zavarja... – vont meg egyszer a vállát, s köpött. Mindig hallgatott a lovára. Azt meg senki nem merte megszólalni.

Egyszer azonban a jó tréfából is elég, ám hogy Kerecsen sem vesztegetett több szót a dologra, kezdték azt hinni a legények, hogy ezek hárman összebeszélnek. Majd kifúrta az oldalukat a kíváncsiság. Mi tagadás, az enyémet is. Aztán egy nyúlós pitymallatkor, épp mikor kezdett kifiatalodni az idő, Tang Márton megjelent a tűzünknel. Asszonnyal jön, látszott már messzibbről. Köpni, nyelni nem tudott senki. Ki mit művelt, rögvest abba-vétette. Mert mintha a Tavasz ért volna közénk. Ott állt az a lány Tang Márton mellett. Annak a szíve felől. Az enyém úgy kalapált, mint valami fejedelemasszony előtt. Aztán megjelent az éji villáncsnál Szent Illés is. Ő csak ledobta a nyeregtakarót, feje alá húzta nyergét, s a szemébe húzta a kalapját.

– Csak nappal viseli a varangybőrt – mormolta szuszogva a bajsza alatt.

– Jó reggelt!

Tang Márton meg csak somolygott a málé pofánkon. A lány aztán illendően köszönt mindnyájunknak, majd elvonult.

– Akkor most mi a rosseb van? – kérdezi Öböj István, a jelenés hült helyét bámulva. Mire Tang Márton mondja nekünk: – Na, jó reggelt!

S csak nyújtózkodik magyarázat helyett.

4. Gyönyő Nyeste estéje

Volt aztán nagy csend a Kutyakaparóban. Attól fogva, ha Tang Márton varangyára terelték a szót, a csikósok vagy nagyokat röhögtek, vagy nagyokat hallgattak. Mást nem tettek hozzája. Hanem a Gyönyő Nyestének mindjárt gyanús is lett a dolog, belesápadt a kíváncsba. Hevült és pirult, úgy forgolódott a csikósok körül, mint még sose. Aztán egy este gondolt egyet, s ahogy volt, beledobta magát Öböj István ölébe. Csüggölődött rajta egész iccaka, ajnározta, ölelgette, rázta neki a huncut fürtöcskéit. Ihogott-vihogott vele.

Na, már aztán, hogy a korcukon voltak, egyszer csak ellöki magától Gyönyő Nyeste Öböj Istvánt, mire az kérdi:

– Már meg mi lelt téged, te lány? – s vonná vissza magára.

– Nyomja a hólyagom! – taszajtja le magáról Gyönyő Nyeste. – Engedjen a dolgomra!

– No – mondja neki Öböj István. – Akkor végezz azzal hamar, hadd végezzek én is a magaméval.

Aztán a Gyönyő Nyeste meg odaóllalkodott, ahol Tang Mártont szemtette. Ott aztán egészen belevörösödött abba, amit látott. Képzeltetik! Azért elmondom, mit láthatott. Tang Mártont anyaszült meztelenül. Olyan barna az a férfi, akár a túlérett meggy, csak ott tejfeles a bőre, ahol sose éri a nap, tán csak, ha a lovát csutakolja. A sörénye meg szabadon, mint a vadlovaké, s akár a hínár, összegabalyodva valaki máséval. Aki csak tátog Tang Márton alatt, mint a partra vetett hal, s kapaszkodik a vállába tíz körömmel. Pőrén alatta, fehéren, mint a tej. No, akkor bizony összeszaladt a Gyönyő Nyeste két szép szemöldöke, ekkora szemérmertlenséget! Hát! S ahogy szép szeme résnyire szűkült éktelen dühében, bizony meglátta a varangybőrt is. Már ahogy kapott volna utánna a Gyönyő Nyeste, Tang Márton menyasszonya észrevette a lopódzót, és halkán felsikoltott. A férfi meg félreértette a lányt, úgy kellett annak magáról lerugdosnia. Ingyé volt az az ütleg, mert így is elkéstek. A törfölyös néember addigra felkapta a lány varangybőrét, és a tűzbe vetette. Aztán meg elszaladt. Így rászedte a csikósokat.

Az az este Gyönyő Nyestéé volt na. Hiába várta őt Öböj István.

5. Csida Márta pajkolása

Na, akkor aztán híre ment, micsoda asszonya van Tang Mártonnak, járta a környéket a temonda. Aki nem sokat adott a szóbeszédre, az is megláthatta

nemsokára, mikor megjelent Leidelius Ottó vasárnapi miséjén. Hanem Csida Márta meggyűlölte azt a csikóst. Mert mindjárt megfordult a szó-dara Tang Márton körül, s vele az ő híre is. Előbb még azért vették szóba a leányt, mert hogy Tang Márton inkább vaktába lőtt egyet – ahová az a vessző hullik, onnét szerezzen asszonyt magának, s lám, a legény inkább a varangyot választotta; most meg ki-ki arról kottyantott, hogy Nem csoda, hogy csak úgy búskát adott Csida Mártának, Na, hallod! Akinek ilyen asszonya lehet!... Nevették is akkor Csida Mártát rendesen, lépten-nyomon megszólták, még csúfolót is költöttek róla. Nem mehetett úgy bálba, hogy ki ne nézzék onnan. Azt hiszem, engem is akkor gyűlölhettek meg, bár jelét még nem adta.

Egyszóval kipajkolták, na. El is tűnt akkor egy évre Csida Márta, hogy így megszegyenedett. Göncz Balázs és Gönyi Farkas vackán látták akkoriban, de aztán se babázkodott senkivel vagy hét esztendeig. Na, persze, azért csak oda járt fürdeni továbbra is, meg a haját szépíteni, ahol Tang Márton lova szeretett inni. Mondta is mindig a legénynek, ha a folyónál megtalálkoztak, hogy:

– Te meg mit bámulsz! Húzzál haza! Húzzá’ anyádhoz! Mennyé’ a menyecskédhez!

Így mondta neki.

Úgy köpködte azokat a szavakat, hogy Tang Márton lova szájában megposhadt a víz.

Tass Dalia születése

– Omlólag van – mondja Öböj István.

Leszáll a nyeregből. Szerel, aztán a lova farára csap.

Megtelepszik közénk, a kése kisikkan a tokjából. Másik markába a fenőkő. Csiszátolni kezd.

Szent Illés pengéje is elől van. A sótartóját farigcsálja. A lábfejenél már kis halomba gyűlt a szakmát. Csoda, ha marad a fájából. Kirifrázza rendesen. Apám regölése messzebről hallik:

Napkapu, napkapu, tárulj fel!

Így kérleli.

Rákász Palkó bicskája a simicáját díszítgeti. A fapalackból rója ki a szeretője képét. Ha nem tetszik neki, vagy épp oly ábrázatos, meghúzza a vad-lét. Erős a sárkány-lé. Köp is néha.

Taksány Gergő ilyenkor elkéri tőle.

Meghúzza.

Kullancs velük tart, aztán leheveredik.

A lovak csendben vannak. Összehúzódtak. Három napig esett, most nyugalom van.

Tang Márton a tűzre feledkezett rá. Sercegteti a szalonnát. Még a csizmája is odább, úgy mélázik. Csak a lábfejen s a nyárson igazít olykor.

Kerecsen füstkarikákat ereget. A tűz színét vizslatja.

– Na! – mondom Öböj Istvánnak. – Akkor megomlik végre.

A kezében bizton jár a kés a fenőkövön.

Taksány Gergő feláll. Kiveszi a simicát Rákász Palkó kezéből.

Szent Illés markában megpihen a munka. Felnéz.

Kerecsen köhint egyet. Aztán szippant.

– Azt mondják, aki burokban születik, azt nem fogja az acél – mondja Taksány Gergő.

Öböj István kezében egy pillanatra megáll a kés, aztán továbbsiklik a fenőkövön.

– Se a golyó – folytatja Taksány Gergő. – Mégis azt mondom. Az én fiaim ne burokban jöjjenek erre a világra! Négy fiam legyen bár, mind a négy egyszerre bukjon le a nyeregből! Mint az Esterházy-fiók Vezekénynél, a Zsitva-völgyi mezőn!

Henceg.

– Kilenc fiam lesz. S ha kell, mindet odaadom. Az egész ágat. Ne érje szó a Taksány-hadat!

– Esterházy... egy pöcs – veti közbe Rákász Palkó. Csak pöcsögteted itt a szilvalevet...

A simicát kimarja a másik kezéből.

– Jó helyre pöcsögtette a téntáját, annyi szent – tódítja Taksány Gergő.

– Minden este írt vele, aztán még se kopott el a pennája. A benyalatos plajbász!

– Van, aki úgy lesz férfi, hogy hópistálja a nőket – szól neki Kerecsen. – Van, aki attól, hogy ügyet se vet rájuk.

Öböj István kezében bizton jár a kés a fenőkövön.

– Hát, te, Palkó? – kérdi Gergő a másikat.

– Négy lányt akarok... – feleli Palkó. Nevet az orcánkon. – Mindeniknek két bátyja legyen!

– Az most fél tucat, vagy tucat? – kérdi Kullancs hümmögve a kalapja alól.

– Ha a mátkámat elnézem – folytatja Palkó –, azt kívánom: olyan szépek legyenek, mint az anyjuk! Ahogy magunkat hallgatom, azt mondom: fiaim legyenek!

Mosolygok.

– Két embert akarok – mondom. – Apámék heten voltak fivérek. Nekem egy se jutott. Legalább kettő megmaradjon.

– Hát te, Szent Illés? – kérdi Gergő.

Feleli amaz:

– Ha ennyi ember születik, az enyémekek már el se férnek. Tudjátok ti – folytatja –, szép lányt akarok! Hetet... Ahogy az ének mondja:

*Nem az a jó gazda,
Kinek hat ökre van,*

*Csak az a jó gazda,
Csak az a jó gazda,
Kinek szép lánya van...!*

– Nem széplány kell neked, Szent Illés, hanem asszony! – kacagja Szent Illést Rákász Palkó. – Lyány is csak azért, hogy legyen, aki az asszonnyal pörlekedik, amíg te a lovakkal bíbelődsz...

– A vesémbé látsz – babsalyog Szent Illés.

Vigyorog. A hangján hallom. S talán még látni vélem is a halovány füstön át, ami előgugorog a kalapkarimája alól.

– Hát, te, Márton! – mondom.

Öböj István kése serceg a fenőkövön.

– Mindegy, mit akarok – válaszol Márton.

Fel se néz fel a tűzből.

– Látom, mi lesz.

Öböj István kezében bizton jár a kés.

– Hát! – mondja Taksány Gergő.

– No – teszi hozzá Rákász Palkó.

– Ha mondom – fúzi a szót Tang Márton. – Anyám tündér volt, ha épp az akart lenni. Meglássam a dolgokat a puszta távolában, az asszony szemében. Fiam lesz. Tudom jól. Hatalmas vitéz válik belőle. Betyár, amilyenről csak apáink regéiben hallani. Az élete hamarabb véget ér a mienknél.

Öböj István kezében bizton jár a kés a fenőkövön.

– Bosszút állsz érte – mondja Taksány Gergő.

Tang Márton elmosolyodik:

– Hátha épp te ölöd meg.

– Mért mondasz ilyet?!

– Faggattatok.

– Szeretni fogjuk – mondja Taksány Gergő.

– Azt már nem, öcsém! Legyen csak minél messzebb tőlünk! Egyikőtök megöli majd.

– Ugyan melyikünk lenne képes...?

Öböj István kezében megáll a kés.

– Halljátok – szól –, hogy kenternyál...?

– Sír – mondom. – Világra jött.

Öbøj István nézi a kése élet.

– Jól megfented, öcsém.

Így Kerecsen.

– Ember lett. Hallom a hangján – szól Tang Márton.

Öbøj István hátat fordít a tüzüinknek.

Megy a sátrához, ahol a gyereke várja.

A kése sercegése helyett most a tűzifáét hallgatjuk.

Sisteregye tör elő a gőz, bugyborékol az aprólék végén. Jó nedveset tett rája Márton.

Aztán a gyereksírás – mintha késsel vágták volna el – elhallgat.